

IMPLICAREA AUTORITĂȚILOR PUBLICE DIN UCRAINA ÎN GESTIONAREA DIASPOREI

INVOLVEMENT OF PUBLIC AUTHORITIES IN UKRAINE IN DIASPORE MANAGEMENT

[https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.3\(111\).12](https://doi.org/10.52327/1813-8489.2021.3(111).12)
CZU: [314.74+327.58]:354(477)

Olga IURCO,
doctorandă,
Academia de Administrare Publică

SUMMARY

Migration is a powerful driver of economic, political and social change. Given its significance, the impact on the community, the migration process must be fully measured and understood. Reliable statistics are essential for the basics of understanding this important phenomenon, however, general data on migration are incomplete, outdated or non-existent. Improving this area requires knowledge of principles such as the collection, training and analysis of migration statistics in order to develop effective policies.

Keywords: Government, Ukrainian diaspora, International Organization for Migration, impact, strategies, migration policies, community integration.

REZUMAT

Migrația este un motor puternic al schimbărilor economice, politice și sociale. Având în vedere semnificația sa, impactul asupra comunității, procesul de migrație trebuie să fie pe deplin măsurat și înțeles. Statisticile fiabile sunt esențiale pentru elementele de bază ale înțelegerii acestui fenomen important, cu toate acestea, datele generale despre migrație sunt incomplete, învechite sau inexistente. Îmbunătățirea acestui domeniu necesită cunoașterea unor principii precum colectarea, instruirea și analiza statisticilor privind migrația pentru a dezvolta politici eficiente.

Cuvinte-cheie: Guvern, diaspora ucraineană, Organizația Internațională pentru Migrație, impact, strategii, politici de migrație, integrare comunitară.

Actualmente, Ucraina este una dintre cele mai mari țări donatoare de forță de muncă din Europa. Principalul factor favorizator al răspândirii migrației forței de muncă este diferența semnificativă a nivelurilor salariale în Ucraina cu alte țări. În aceste condiții, migrația forței de muncă este una dintre modalitățile de a asigura un nivel de viață acceptabil pentru o parte semnificativă a populației din Ucraina. Prin urma-

re, problema migrației este activ discutată la nivelul agențiilor guvernamentale și în mass-media.

Diaspora ucraineană (укр. Українська діаспора) este un grup de persoane de origine ucraineană care locuiesc în afara Ucrainei. Diaspora ucraineană s-a format în principal ca urmare a deportărilor și migrației generată de I. Stalin în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Este împărțită

Tabelul 1. Clasarea țărilor după numărul de emigrați, conform datelor ONU, anul 2017.

Nr. ord.	Țara	Persoane emigrante	% din populația totală a țării
1	Statele Unite ale Americii	49 776 970	15,3
2	Arabia Saudită	12 185 284	37
3	Germania	12 165 083	14,8
4	Rusia	11 651 509	8,1
5	Regatul Unit	8 841 717	13,4
6	Emiratele Arabe Unite	8 312 524	88,4
7	Franța	7 902 783	12,2
8	Canada	7 861 226	21,5
9	Australia	7 035 560	28,8
10	Spania	5 947 106	12,8
11	Italia	5 907 461	10
12	India	5 188 550	0,4
13	Ucraina	4 964 293	11,2

Sursa: Trends in International Migrant Stock: The 2017 Revision, International migration report 2017: Highlights.

convențional în Est (Rusia 4.300.000, Kazahstan 900.000, Moldova 600.000, Belarus 300.000, Uzbekistan 150.000, Kârgâzstan 100.000) și Vest (2 milioane SUA, Canada peste 1 milion, Brazilia și Argentina 400 mii fiecare, Australia și Franța 40 mii fiecare, Marea Britanie 30 mii, Germania 25 mii).

Ucrainenii din Republica Moldova sunt al doilea grup etnic ca mărime după moldoveni. Conform recensământului din 2014, ucrainenii constituiau 181 035, ceea ce reprezenta 6,5% din populația țării [1]. În prezent există peste 300 de așezări în Moldova, în care populația ucraineană este majoritară, cea mai mare parte a acesteia fiind concentrată în regiunile nordice și estice.

Serviciul de Stat de Statistică din Ucraina a realizat primul sondaj național al migrației forței de muncă în 2008, care a făcut posibilă obținerea unei imagini largi a acestui fenomen. Experiența pozitivă a fost consolidată de un sondaj similar, realizat în 2012 cu sprijin metodologic și financiar al Organizației

Internațională a Migrației. Aproape 86% din 27,1 mii de gospodării, care au fost rugați să participe la sondaj, au fost de acord, ceea ce a permis desfășurarea interviurilor cu 45 de mii de respondenți cu vârste cuprinse între 15 și 70 de ani. Sondajul s-a concentrat pe identificarea țărilor în care au fost (sau au fost cel puțin o dată în perioada de la 1 ianuarie 2010 - 17 iunie 2012). Ținând cont de distribuția eșantionului, aproximativ 1,2 milioane de persoane cu vârste cuprinse între 15-70 de ani (sau 3,4% populația de această vârstă) au lucrat sau au căutat un loc de muncă în străinătate, 43% dintre acestea lucrău în Rusia, marea majoritate (98,2%) fiind bărbați.

Un emigrant internațional este un cetățean care a sosit pentru un loc de reședință permanent din străinătate, precum și un cetățean care locuiește într-o altă țară decât țara în care sa născut. În același timp, persoanele care se deplasează pe teritoriul unei țări, precum și oamenii care au

devenit cetățeni ai altei țări ca urmare a unificării/separării țărilor, nu sunt considerați emigranți.

Principalele autorități publice din Ucraina, implicate în gestionarea migrației, inclusiv problemele legate de diasporă, includ:

Serviciul de Stat pentru Migrație (SMS), înființat prin Decret prezidențial la 9 decembrie 2010 cu atribuții pe probleme de cetățenie, imigrație, înregistrare și acordarea statutului de refugiat.

Serviciul de grăniceri de stat din Ucraina, responsabil de frontieră și controlul intrării, inclusiv identificarea, înregistrarea, admiterea pe termen scurt, precum și expulzarea persoanelor reținute la zona de frontieră (60 km de granițe).

Ministerul de Interne este responsabil pentru identitatea, identificarea și expulzarea persoanelor reținute în afara zonei de frontieră. În cadrul Ministerului, este creat și un Departament pentru Combaterea Traficului de Ființe Umane.

Serviciul de migrație regional gestionează revizuirea aplicațiilor pentru azil. Cu toate acestea, sistemul de migrație se află încă în stadiul reformei prin identificarea competențelor și responsabilităților serviciilor de migrație, care în prezent, nu sunt clar stabilite.

Ministerul Afacerilor Externe, misiunile diplomatice și birourile consulare sunt responsabile pentru vize și permise pe termen scurt și sejur pe termen lung. Ministerul este sesizat în caz de executarea nereușită a procedurilor de recuperare a documentelor în cadrul procesului de întoarcere. Misiunile diplomatice sunt, de asemenea, responsabile pentru consiliere, înregistrarea cetățenilor ucraineni în străinătate și menținerea legăturilor cu aceștia. Centrul de sprijin pentru cetățenii ucraineni din străinătate a fost înființat ca parte a Ministerul Afacerilor Externe în 2005.

Serviciul vamal de stat gestionează controlul la frontieră.

Ministerul Muncii, Familiei, Tineretului și Sportului este responsabil pentru reglementarea migrației forței de muncă, precum și pentru coordonarea acțiunilor de combatere și prevenire a traficului de persoane.

Serviciul de securitate din Ucraina ia măsuri pentru combaterea ilegală a migrației [2].

În 2010 a fost adoptat Programul de stat de cooperare cu ucrainenii stabiliți în străinătate. Acest program a fost parte din politica de stat față de diaspora ucraineană. Din conținutul acestuia reiese că Ucraina recunoaște ucrainenii de peste hotare ca fiind parte integrală a comunității ucrainene mondiale, ajută la crearea condițiilor pentru conservarea, dezvoltarea și exprimarea etnică, culturală, lingvistică și religioasă a identității comunității ucrainene în țările de reședință, legate de protecția valorilor naționale și intelectuale ale Ucrainei în străinătate.

Una dintre principalele priorități ale statului ucrainean este satisfacerea necesităților culturale și nevoile lingvistice ale ucrainenilor din străinătate, creând baze de date eficiente pentru dezvoltarea și utilizarea intelectuală, a spiritului și potențialului națiunii în consolidarea imaginii internaționale pozitive a Ucrainei.

Cu toate acestea, Conceptul de migrație de stat a fost principalul document strategic, abia la jumătatea anului 2011, după mai bine de cincisprezece ani de discuții și perindare a documentului în parlament și agenții guvernamentale. Ucraina nu a luat în considerare niciodată politica de migrație ca prioritate, în schimb, a încercat să controleze migrația.

Țara cu cel mai mare număr de cetățeni ce lucrează în străinătate în regiune, precum și în diferite țări ale lumii, având diverse solicitări și probleme, nu putea elabora o strategie consolidată pentru a-și sprijini emigranții [3].

Abia în anul 2017 a fost elaborată Strategia de stat a migrației din Ucraina pen-

tru perioada până în 2025. Aceasta include 13 obiective, dintre care unele se referă la interacțiunea dintre guvern și diasporă. Astfel, Obiectivul 2 prevede protecția drepturilor cetățenilor ucraineni care lucrează în străinătate și consolidarea unui dialog continuu cu statele membre ale UE și cu alte state privind protecția drepturilor lucrătorilor ucraineni. Obiectivul 3 implică crearea de condiții și măsuri pentru întoarcerea voluntară și reintegrarea emigranților ucraineni prin introducerea unui sistem de credit de stat pentru cei care doresc să își deschidă propria afacere și stimulente fiscale pentru cei care investesc bani câștigați în străinătate. Obiectivul 4 prevede simplificarea procedurilor de imigrare și naturalizare pentru ucrainenii din străinătate, precum și pentru reprezentanții minorităților etnice tradiționale ucrainene care locuiesc în străinătate.

În anul 2017 a fost elaborat și Planul de acțiune pentru a asigura reintegrarea emigranților în muncă și a membrilor familiilor acestora în societate. Acesta promovează angajarea lucrătorilor emigranți și ai membrilor familiilor la întoarcerea lor în Ucraina, ținând cont de nivelul de educație, experiența profesională, calificările și nevoile pieței muncii.

Este planificată consolidarea protecției sociale și juridice a ucrainenilor care lucrează în străinătate prin intensificarea cooperării internaționale și încheierea de acorduri privind protecția drepturilor emigranților.

În anul 2018 prin Rezoluția Cabinetului de Miniștri a fost aprobat Programul de stat de cooperare cu ucrainenii din străinătate pentru perioada până în 2020. Scopul programului fiind aprofundarea cooperării cu ucrainenii din străinătate, satisfacerea nevoilor culturale și lingvistice, fortificând potențialul diasporei ucrainene și crearea imaginii pozitive a Ucrainei în lume.

La fel, în anul 2018 a fost elaborat Planul de acțiune pentru 2018-2021 privind punerea în aplicare a Strategiei de stat a migrației

din Ucraina, care presupune crearea unui portal de informare pentru ucrainenii din străinătate pentru a-și exprima dorința de a reveni în patrie, dezvoltarea unui cadru legal pentru înregistrarea ucrainenilor în străinătate de către instituțiile diplomatice străine ucrainene.

Organizațiile diasporei ucrainene, create în Europa, au scopul de a satisface nevoile educaționale și culturale ale ucrainenilor. Prioritatea asociațiilor este menținerea „Școlii ucrainene” pentru a păstra și dezvoltarea limbii, cultura ucraineană și a crea un mediu vorbitor de ucraineană pentru copiii cu rădăcini ucrainene. Pentru a fi mai eficiente, acestea și-au creat pagini, precum: <http://www.ukrainian.ie/uk/>;

https://www.facebook.com/pg/AURI.Ireland/about/?ref=page_internal; www.ukrainian.lu; <https://facebook.com/ukraine.lu>, www.spilka.pt.

Cartografierea implicării diasporei ucrainene în dezvoltarea țării este structurată pe domenii. Drepturile politice includ: dubla cetățenie; dreptul de vot în alegerile generale pentru cetățenii domiciliați peste hotare; votarea în străinătate.

Remitențele (%) în Produsul Intern Brut al țării constituie 12 %, valoarea lor constituind 15 899 mln. dol. USA.

Ucraina oferă asistență pentru obținerea educației în Ucraina pentru reprezentanții ucraineni în străinătate din diasporă. Potrivit legislației ucrainene, ucrainenii din străinătate sunt eligibili pentru un total de 500 de burse de la bugetul de stat pentru a studia în Ucraina. Se efectuează selecția candidaților pentru aceste burse de către instituțiile diplomatice ale Ucrainei în străinătate în cooperare cu alte agenții guvernamentale. Ucraina a încheiat acorduri internaționale privind oferirea de educație ucrainenilor aflați în Bulgaria, Lituania, Moldova, Polonia, România, Slovacia și Ungaria [4].

Legăturile diasporei ucrainene cu patria lor istorică sunt menținute prin asociația

„Ucraina”, fundații și organizații culturale. Almanahul „Diaspora ucraineană”, publicat de către Academia Națională de Științe din Ucraina are un rol semnificativ în stimularea acestor relații [5].

La Congresului Mondial al Ucrainenilor, din 2 septembrie 2014, președintele Evgen Choliy a menționat că peste 20 de milioane de ucraineni și oameni de origine ucraineană trăiesc în străinătate. Datele Institutului de Demografie și Cercetări Sociale al Ucrainei indică cifra de la 3 la 5 milioane, iar Ministerul Politicilor Sociale din Ucraina indică de 3,2 milioane de muncitori migrați. În timpul muncii sezoniere cifra variază de la 7 la 9 milioane de migrați.

Congresul joacă un rol important în conectarea lor cu Ucraina. Organizația a susținut de multă vreme dezvoltarea instituțiilor democratice, trimițând observatori la toate alegerile prezidențiale și parlamentare din Ucraina independentă [6].

În contextul acestei analize, remarcăm că diaspora ucraineană s-a „trezit” în timpul protestelor Euromaidan. Aceasta a fost o mișcare de protest masiv și tulburări civile în Ucraina, care a durat trei luni, din noiembrie 2013 până în februarie 2014. În prezent, guvernul ucrainean este din ce în ce mai conștient de dividendele participării diasporei ucrainene și de „puterea sa moale”, ca instrument util pentru țară pe arena internațională [7].

Drept urmare, Ucraina explorează acum modalități de a implica comunitatea diasporei în eforturile de reconciliere. Guvernul Ucrainei încearcă să îmbunătățească înregistrarea membrilor diasporei ucrainene prin asemenea mijloace, precum emiterea unui certificat special al unui ucrainean din străinătate, care poate fi obținut de orice cetățean străin sau apatrid de origine ucraineană; este creată aplicația pentru smartphone, precum și sistem de înregistrare voluntară a cetățenilor ucraineni atunci când călătoresc și/sau locuiesc în străinătă-

te, care a fost creat în 2017 pentru a preveni, căuta și furniza asistență cetățenilor ucraineni în situații de urgență în străinătate.

În pofida eforturilor depuse, diaspora ucraineană se confruntă cu unele obstacole, precum:

Baza politică insuficientă: nu există un program cuprinzător de repatriere care să încurajeze ucrainenii să se întoarcă din străinătate. Crearea condițiilor pentru întoarcerea lor este obiectivul Strategiei de stat privind politica de migrație, dar această problemă nu a fost dusă până la capăt nici în documentele programului, nici în Legea privind migrația externă a muncii;

Infrastructura de remitențe: există o lipsă de programe sau servicii guvernamentale de remitențe pentru a facilita remitențele. Sistemele de transfer străine sunt scumpe și ocupă o mare parte din piața financiară ucraineană, sistemele rusești de transfer de bani sunt mai ieftine, însă sunt interzise de guvernul ucrainean [8].

Politică: Conflictul militar ruso-ucrainean și anexarea Crimeii au un impact asupra relațiilor dintre diasporă și stat, determinând mulți oameni de origine ucraineană care locuiesc în străinătate să se reunească cu rădăcinile lor ucrainene. Membrii diasporei participă la evenimente relevante și cer guvernelor țărilor gazdă să sprijine Ucraina. Pe de altă parte, imensa comunitate a diasporei ucrainene din Rusia nu intenționează să interacționeze cu Ucraina.

Practicile eficiente și inovative, dezvoltate de diaspora ucraineană, sunt:

Forumul Ucraina Globală, condus de 30 voluntari din țară și de peste hotare, care țin legătura cu circa 400 de emigranți din 70 de țări. Scopul forumului este de a elabora o strategie națională cu accent pe cultură și afaceri prin invitarea persoanelor din diasporă care au obținut reușite și doresc să împărtășească experiența sa. Global Ukraine Business Hub este un proiect social îndreptat spre promovarea mărcilor ucrain-

nene moderne. Scopul este crearea platformei on-line de publicitate și comunicare, încheierea acordurilor și parteneriatelor între producători și diasporă. Un pas spre Ucraina este un portal educațional, ce ajută la învățarea limbii ucrainene folosind materiale și tehnici interactive moderne. Există școli de vară pentru studenți străini, oameni de știință și cercetători care fac, de asemenea, parte din proiect și se concentrează pe studiul limbii și culturii ucrainene. Zece școli de vară au fost organizate în Ucraina, Argentina și Kazahstan.

În consecință, mulți factori influențează decizia „de a pleca sau de a rămâne”. Factorul economic este unul dintre cele mai importante, dar departe nu singurul. Există, de asemenea, „încredere în viitor”, „securitate” și o serie de alți factori, care, apropo, vor fi diferiți pentru diverse grupuri de oameni, drept rezultat, este imposibil de a opri migrația și nici nu este necesar, aceasta trebuie gestionată coerent.

În 2019, potrivit unui sondaj al grupului „Rating”, 35% dintre ucraineni s-au gândit la ideea de a pleca, 63% - nu. Cei mai înclinați spre migrație au fost persoanele cu vârste cuprinse între 18-29 și 30-39 ani. Printre principalele motive se enumără satisfacerea nevoilor minime ale familiei (50% dintre respondenți), 27% au dorit să plece de dragul realizării de sine, 17% - din cauza lipsei de perspective în Ucraina. În anul 2018, potrivit aceluiași sondaj realizat de „Rating”, 38% s-au gândit să plece din Ucraina, 61% - nu. Motivele s-au schimbat puțin: 45% - pentru a satisface nevoile familiei, 23% - pentru realizarea de sine și 25% - din cauza lipsei de perspective, rezultatele sondajului fiind aproape [9].

Migrația forței de muncă este un fenomen foarte ambiguu. Pe de o parte, remitențele pe care muncitorii emigranți le trimit în Ucraina, înainte de pandemie, în 2018, valorau 14 miliarde de dolari. Potrivit datelor Băncii Naționale din Ucraina, în ia-

nuarie-aprilie 2021, volumul transferurilor private de bani către Ucraina s-a ridicat la 3,998 miliarde dolari, ceea ce reprezintă cu 6,96% mai mult decât în aceeași perioadă a anului trecut (3,738 miliarde dolari).

Pe de altă parte, pe lângă transferuri, există familii care se dezintegrează și sute de mii de copii care, ca urmare, sunt crescuți fără părinți; exodul cadrelor calificate (în anul pandemic 2021 din Ucraina au emigrat cca 60 000 de cadre medicale), plecarea tinerilor, toate acestea au efect negativ asupra procesului demografic, precum și a dezvoltării țării în general. Potrivit datelor oficiale ale Institutului de Demografie și Cercetări Sociale al Ucrainei, în prima jumătate a anului 2021, 132.595 de copii s-au născut în Ucraina. Această cifră este cu 5% mai mică decât în prima jumătate a anului 2020 și cu 11,5% mai mică decât în prima jumătate a anului 2019. Dacă dinamica actuală a creșterii populației continuă, atunci în 2021 va fi stabilit un alt record pentru cea mai scăzută natalitate [10].

Există experiență într-o serie de țări cu privire la modul de utilizare eficientă a remitențelor de la emigranții de muncă pentru dezvoltare, în special la nivel local. Dar aceasta este o sarcină minimă. Sarcina maximă va necesita meditație asupra următorului fapt. De la nașterea unui copil până la momentul în care începe să lucreze pentru PIB-ul țării lor, durează aproximativ 20 de ani. În acest timp, statul cheltuiește o sumă astronomică pe copil – în jur de un milion de dolari, există o combinație de multe cheltuieli - în primul rând, pentru sănătate, educație, protecție socială etc. Așadar, după ce s-au cheltuit acești bani fabuloși, este un profesionist aproape gata, pe care un alt stat îl atrage doar cu o bursă sau un stagiu [11].

În final, accentul principal al guvernului ucrainean este să se asigure că cetățenii ucraineni, care locuiesc în străinătate, să se întoarcă într-un număr cât mai mare, ceea

ce va servi forță motrice pentru economie. Potrivit Guvernului, cel mai bun mod de a promova revenirea este creșterea nivelului de trai în Ucraina. În plus, Guvernul oferă o abordare pro activă a site-urilor de informații operaționale, diseminarea informațiilor prin mass-media și întâlniri periodice cu asociațiile diasporei.

Cu toate acestea, numărul ucrainenilor care se întorc în patria lor istorică este în continuă scădere, ceea ce se explică prin insuficiența măsurilor întreprinse.

Copiii și nepoții ucrainenilor care au ajuns în alte țări devin adesea purtători de identitate a țării gazde, de regulă, consideră limba acesteia drept limba lor maternă. Aceste fenomene sunt mai puțin evidente în zonele în care ucrainenii trăiesc compact, aceștia se transformă în susținătorii fermi ai păstrării limbii și tradițiilor.

Studiul realizat ne permite să concluzionăm că emigrarea forței de muncă în masă din Ucraina, pe de o parte, crește puterea de cumpărare a populației datorită afluxului de bani de la emigranți, stimulând astfel

economia, pe de altă parte, creează un deficit de lucrători, punând riscuri pe termen lung pentru creșterea economică a țării. Principalul factor al migrației este inegalitatea dintre țări și regiuni.

Oamenii care decid să emigreze sunt încredători că acolo va fi mai bine și acest lucru nu se aplică doar salariilor. Dacă totul s-ar fi măsurat doar în bani, această problemă ar putea fi rezolvată. Dar până acum, nici o țară din lume nu a reușit să o rezolve.

Practic, toate țările membre ale Uniunii Europene au cunoscut o migrare masivă a forței de muncă, iar în mai multe țări aceasta încă nu a fost finalizată. Aparent, șocul migrațional este unul dintre costurile inevitabile ale aderării la Uniunea Europeană pentru statele cu un nivel de viață relativ scăzut. Deși Ucraina este încă departe de aderarea la Uniunea Europeană, problemele legate de forța de muncă sunt o consecință a introducerii unui regim fără vize, precum și a aspirațiilor statelor membre ale UE de a completa fluxul de forță de muncă cu emigranți ucraineni.

BIBLIOGRAFIE

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Statistica regională. În: <https://statistica.gov.md/pageview.php?l=ro&idc=349> recensământul populației din anul 2014.
2. Исследование Украины. Расширенный миграционный профиль, 2011. Построение Миграционных партнерств (ПМП).
3. Андерсон К., Барбоне Л. Open Society Foundations. Международный опыт в сфере защиты прав трудовых мигрантов и его применение в Кыргызстане. În: https://auca.kg/uploads/Tian%20Shan%20Policy%20Center/TSPC%20Publications/Best_practices_and_application%20in_KR.doc_RUS.pdf
4. Міністерство освіти і науки України, освіта іноземних українців у вищих навчальних закладах України. În: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=inozem/higher/navch>
5. Веб-портал Уряду України, "Об Украине". În: http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?&art_id=11277866&cat_id=32672
6. Ukraine crisis media center, Всемирный конгресс украинцев: украинская диаспора помогает Украине. În: <https://uacrisis.org/ru/8665-eugene-czolij>
7. European Union Global Diaspora Facility. În: https://diasporafordevelopment.eu/wpcontent/uploads/2020/10/CF_Ukraine_RUS-v.2.pdf
8. Сторінка Президента України. În: https://www.president.gov.ua/storage/jfilesstorage/00/35/66/91a596fbc7c677ebfaf5d2e33e7de19a_1476776807.pdf

9. Rating Group Ukraine «Рейтинг, Социологическая группа». În: <http://ratinggroup.ua/ru/>

10. Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України. În: <https://www.nas.gov.ua/UA/Org/ScientificDirections/Pages/Default.aspx?OrgID=0000254>

11. Айвазов А. Украина и ее мигранты. Как сделать так, чтобы было хорошо всем. 21.05.2020. În: <https://biz.nv.ua/experts/trudovye-migranty-ukraincy-cto-nuzhno-cto-by-oni-pomogali-strane-a-strana-im-50089374.html>

Prezentat: 10 septembrie 2021.

E-mail: olga.iurco@usmf.md